

สะท้อนคิดจากการเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง
บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาวจังหวัดพิจิตร

Reflection of Thinking From a Dissertation Advisor on The Role of
Monks and the Conservation of Long Boat Racing Traditions
Phichit Province

พระปลัดระพี น พุทธิสาร Phrapalad Raphin Buddhisarō

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดิเรก ด้วงลอย Direk Duangloy

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

มัลลิกา ภูมะธน์ Mallika Phumathon

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Email, Raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์เรือยาว ในเขตจังหวัดพิจิตร ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ เขียนในรูปแบบความเรียงนำเสนอผลการศึกษา

ผลการศึกษาว่า (๑) ในเขตจังหวัดพิจิตร ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะการแข่งขันเรือยาว มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ มีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม (๒) รูปแบบการอนุรักษ์ หรือการเข้าไปส่งเสริมการอนุรักษ์เป็นไปในรูปแบบของการสนับสนุนทุนงบประมาณ สนับสนุนสถานที่ และจัดการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายเป็นการเป็นรักษา อนุรักษ์ ให้คงอยู่ เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ **องค์ความรู้ใหม่** พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาวในจังหวัดพิจิตร ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่อดีตเนื่องกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์, การอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว, จังหวัดพิจิตร

Abstract

This article aims to study the role of monks in the conservation of long boats. In the province of Phichit, Using the study method from research papers, interviews, written in the form of essay presentation of the study results.

The study found that (1) in Phichit Province Also play a role in the conservation of art and culture, especially the long boat race with a monk as a leader There is a temple as a center for activities. Or to promote conservation in the form of funding, budget support the place and organize a competition with the goal of preserving the uniqueness and local

identity. New knowledge It was found that monks played a role in preserving the long-boat racing tradition in Phichit Province with communities and government agencies from the past to the present.

Keywords : The role of monks, the conservation of long boat racing traditions, Phichit Province.

บทนำ

บทความนี้เป็นการเขียนขึ้นจากการเป็นที่ปรึกษาเข้าร่วมตรวจงานวิจัยของพระครูพิจิตรวราเวท ซึ่งเป็นนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และทำวิจัยในเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว จังหวัดพิจิตร” ดังนั้นในการเขียนบทความนี้จะจำแนกมองใน 2 ประเด็น คือติดตามพัฒนาการของท่านในฐานะที่เป็นนิสิต และศึกษาข้อมูลในฐานะเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลที่จะเป็นความรู้ในการวิจัย ซึ่งผู้เขียนในฐานะที่เป็นที่ปรึกษาจึงนำมาเขียนเป็นการเรียนรู้ร่วมกับท่าน ประหนึ่งสังเคราะห์องค์ความรู้ผ่านท่านอีกชั้นหนึ่ง โดยความคาดหวังที่จะได้คือเรียนรู้ร่วมกับนิสิตไปด้วยในการทำงานวิจัย และได้องค์ความรู้เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ เป็นการศึกษาองค์ความรู้เฉพาะในพื้นที่ของนิสิต และสะท้อนคิดออกมาเป็นบทความ รวมทั้งทำให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลในเชิงพื้นที่ผ่านนิสิตผู้ทำวิจัยโดยตรงต่อกิจกรรมหรือประเพณีการแข่งเรือยาว ที่นิสิตเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ร่วมสร้างสรรค์ พัฒนาและส่งต่อ ทั้งเป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นของจังหวัดพิจิตร โดยผู้เขียนเป็นผู้สะท้อนคิดร่วมกับท่านเจ้าของข้อมูลต่อพฤติกรรมเชิงสังคมหรือพฤติกรรมเชิงวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งเป็นการสะท้อนวิถีแห่งท้องน้ำ ที่ว่าด้วยวิถีประเพณีการแข่งเรือและวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนผ่านว่าจะแข็งแรงรักษาเอกลักษณ์ หรือต้องปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งจะได้ทำการศึกษานำเสนอต่อไป

บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์

พระสงฆ์ในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นทั้งผู้ผลิตประกอบสร้างวัฒนธรรมความเชื่อ ศาสนาและสังคม จนกระทั่งกลายเป็นบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมรักษาศิลปวัฒนธรรม วิถีประเพณีของชาติไว้ได้ ดังปรากฏข้อมูลในงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศิลปะการแสดงจากประเพณีการแข่งขันเรือยาวบ้านจันทายตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” (อัจฉรา สุทธิสนธ์, คณินิตย์ ไสยโสภณ, อัคราพร สุขทอง 2561, 135-146) ที่สะท้อนผลการศึกษาว่า การแข่งเรือของบ้านจันทาย มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานนับแต่บรรพบุรุษ ที่เชื่อว่าการเช่นสรวงบูชาเจ้าท่า หรือเจ้าพ่อวังอุปราชา ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่ยึดจิตผูกใจของชุมชนที่เนื่องด้วยการปกป้องรักษาสมาชิกในชุมชนให้มีความสุขความเจริญ ที่สัมพันธ์กับฤดูกาล ฝนฟ้า และการเก็บเกี่ยว มีการจัดตั้งศาลเพื่อเช่นสรวงเจ้าแม่ตะเคียน ที่ต้นตะเคียน เพื่อขอต้นตะเคียนมาทำเรือ เป็นต้น ดังปรากฏข้อมูลว่า

“...การบายศรีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนนำเรือลงแข่ง การตกแต่งเรือ การบวงสรวงบูชาครู การเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชาแม่ย่านางประจำเรือ จากนั้นจึงทำการแข่งขันเรือยาว ประเพณีการแข่งขันเรือยาวบ้านจันทาย ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็น

อันหนึ่งอันเดียวกันด้านเศรษฐกิจมีรายได้จากการจัดงานและการท่องเที่ยวทำให้มีเงินหมุนเวียนเข้าสู่ชุมชน แต่จากการมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ที่ได้จากการร่วมจัดการแข่งขันเรือยาวเริ่มห่างหายไป...”

หรือในงานของ นวมนต์ อุดมรัตน์ (2558,301-310) **การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ : กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร** ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนชุมชนเลียบคลองมอญส่วนใหญ่เข้ามีส่วนร่วมอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือในระดับการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย ในรูปแบบของการเข้าร่วมในวันงาน ส่วนแนวทางสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือที่ประชาชนเห็นควรปฏิบัติ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมงานประเพณีให้แก่ผู้ที่สนใจ และการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วมงานประเพณีอย่างอิสระและเท่าเทียมกัน โดยการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนนั้นสามารถอธิบายด้วยแนวคิดชุมชนท้องถิ่นนิยมได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การเข้ามีส่วนร่วมด้วยความรู้สึกรักและผูกพันในท้องถิ่น และ 2) การเข้ามีส่วนร่วมด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นมอญ

ในงานวิจัยของ วราณิษฐ์ ลำไย เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล (2561,66-76) ในงานวิจัยเรื่อง **“รูปแบบการแข่งเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน”** ที่สะท้อนให้เห็นว่าการแข่งเรือยังคงมีอยู่และถูกใช้เป็นกลไกร่วม ในการรณรงค์การปลอดสุราหรือของมีนเมา จะพบว่าการแข่งเรือถูกอนุรักษ์สืบทอด “...พิธีการลู่ขวัญเรือ โดยจะนำเรือมาทำพิธีลู่ขวัญบนบกก่อนที่จะนำเรือลงแข่ง ซึ่งในพิธีจะมีเหล้า 1 ขวด ไก่ต้ม 2 ตัว หรือหัวหมูมาทำพิธี โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ทำพิธีลู่ขวัญ ซึ่งเป็นประเพณี และความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญเรือแข่ง เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน...” แต่อีกนัยหนึ่งก็เป็นช่องทางให้เกิดการพนันและการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อความสนุกสนานบันเทิง ดังปรากฏผลในการวิจัยว่า “...ผู้นำชุมชนเป็นบุคคลต้นแบบที่ไม่บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงสนับสนุนให้มีการบังคับใช้มาตรการ กฎหรือระเบียบตามกติกาชุมชนอย่างต่อเนื่อง...โดยใช้ประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์ความเป็นอัตลักษณ์ของเรือนานร่วมกับการส่งเสริมสุขภาพให้กับชุมชน..”

ในงานวิจัยของรัตนา จันทรเทาว์ (2559,115-134) **พลวัตของบทบาทหน้าที่ประเพณีการแข่งขันเรือยาวในภาคอีสาน** ที่ผลการศึกษาพบว่าการแข่งขันเรือยาวแต่เดิมเป็นบทบาทของชุมชนและวัดเป็นผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอดและจัดการแข่งขัน แต่ปัจจุบันภาพลักษณ์นั้นได้เปลี่ยนเมื่อรัฐหรือหน่วยงานที่เนื่องด้วยภาครัฐ เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทแทนโดยมีนโยบายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ความสนุกสนานที่ผู้วิจัยสะท้อนว่าเรือยาวยังคงมีบทบาทคือ “...ทำหน้าที่การเป็นกระจกสะท้อนสังคม...การให้การศึกษาก่อสมาชิกชุมชนหน้าที่ทำให้เกิดการยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม...การให้ความบันเทิงโดยพบว่ายังคงรักษาหน้าที่การให้ความบันเทิงเด่นชัดที่สุด แต่หน้าที่ด้านการให้การศึกษามีบทบาทลดลงจากรูปแบบการจัดการแข่งขันเรือยาวที่เปลี่ยนแปลงจากอดีต..”

ในงานวิจัยของ ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2557,77-94) **“ประเพณีสว่างเฮือชายฝั่งลุ่มน้ำโขง: บทบาทดั้งเดิมและการปรับเปลี่ยนตามนโยบายของรัฐชาติ”** ประเพณีสว่างเฮือ (แข่งเรือ) ของชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขงเป็นประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามฮีตสิบสองของอาณาจักรล้านช้าง เดิมมีบทบาทสำคัญในการ

เฉลิมฉลองความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ต่อมารัฐบาลไทยได้ใช้ประเพณีดังกล่าวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตลอดจนการตอบสนองนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน ภาครัฐและเอกชนอีกด้วย



ภาพที่ 1 พิธีบวงสรวงเรือเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนนำแข่ง สะท้อนบทบาทพระสงฆ์ วัด กับการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือ จ.พิจิตร (ภาพ : พระครูพิจิตรวรวาท วัดท่าพ้อ,4 มีนาคม 2564)

บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว จังหวัดพิจิตร

เมื่อจำเพาะไปที่เรือ ถ้ามามีเรือในจังหวัดอื่นหรือไม่ ? ก็ต้องตอบว่ามี เพราะว่าเรือเป็นวิถีแห่งสายน้ำที่ใช้ในการประกวดแข่งขัน และเป็นเส้นทางของชีวิตของมนุษย์ทั่วโลก เรือแหล่งน้ำ จึงเป็นสิ่งที่ปึงจัยสำหรับการดำเนินชีวิต แต่เรือในฐานะเป็นการแข่งขันเพื่อการบันเทิง สนุกสนานพักผ่อน ก็มีอีกหลายที่เหมือนกันเฉพาะในประเทศไทย เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช ลุ่มแม่น้ำตาปี ก็มีประเพณีการแข่งขันเรือ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลุ่มแม่น้ำน่าน จังหวัดอ่างทอง (กฤษณา รั้งสิโย,2556,129-131) จังหวัดพิษณุโลก เหมือนตอนผู้เขียนในวัยเยาว์ขณะศึกษาระดับมัธยมต้นในตัวจังหวัดสุโขทัย ระหว่าง พ.ศ.2529-2531 วันก่อนช่วงเทศกาลก่อนออกพรรษา จะมีการแข่งเรือยาวที่หน้าศาลากลางจังหวัดสุโขทัย ก็จะเป็นภาพจำสำหรับผู้เขียน และต้องเข้าร่วมและไปดูในทุก ๆ ครั้ง ซึ่งปัจจุบันอาจเลือนรางหรือหายไปแล้ว แม่น้ำมีพื้นที่แคบลง ด้วยวิถีของความเชื่อต่อสายน้ำและเรือไม่เหมือนเดิม ด้วยยุคสมัยและกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านไป เรือและการแข่งเรือจึงเหลือน้อยและจำกัดพื้นที่ลงแต่พระสงฆ์ วัด ก็ยังมีบทบาทนำในการอนุรักษ์ ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “**บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาววัดบางหยี อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา**” (พระสมุห์ชวน รุกขิตวิโส พระครูวิจิตรศีลาจาร อุทัย เอกสะพัง,2561,21-25) ที่ในงานวิจัยพบว่า “...พระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการสนับสนุนเพื่อการอนุรักษ์และช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อเป็น แหล่งร่วมจิตใจของประชาชนอีกทางหนึ่ง ในการสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เกิด ด้านร่วมปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์มีการลงมือร่วมกับชาวบ้านในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวมากคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย...” หรือในงานวิจัยเรื่อง “**ลักษณะการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชาชน อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด**”(พระศรีรัชมงคลบัณฑิต,2555,1-10) ที่สะท้อนผลการวิจัยว่า “...ประชาชนให้ความร่วมมืออนุรักษ์ประเพณีระดับหนึ่ง แต่ยังขาดความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลกระทบทางเศรษฐกิจมีเชิงบวกเล็กน้อยเชิงลบค่อนข้างชัดเจน

ด้านสังคมมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบ ปัญหาหลักก็คือ เงินทุนและการบริหารจัดการ ลักษณะที่ควรเป็นในการอนุรักษ์ประเพณีนี้คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและต้องผลักดันให้เป็นประเพณีวัฒนธรรมในระดับจังหวัดจึงจะสามารถอนุรักษ์สืบได้ตลอดไป...”



ภาพที่ 2 การนำเรือทดลองก่อนแข่งในช่วงฤดูการแข่งประจำปี ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีแห่งเรือ กับสายน้ำ ภายใต้บทบาทพระสงฆ์จังหวัดพิจิตรกับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือ

(ภาพ : พระครูพิจิตรวรเวท วัดท่าฟ่อ, 4 มีนาคม 2564)

เมื่อจำเพาะไปที่จังหวัดพิจิตร จึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่ยังมีประเพณีแข่งเรือยาวอย่างเข้มข้นและยังคงสืบทอดเป็นหน้าตาของจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ผสมกับมีงานวิจัยที่นิตยระดับปริญญาเอกที่กำลังศึกษาอยู่ ที่ให้ข้อมูล ผลการวิจัยในเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าแนวทางการอนุรักษ์โดยพระสงฆ์มีมาอย่างต่อเนื่องด้วยเหตุว่า เรือยาวเก็บไว้ที่วัด พระสงฆ์ หรือวัดเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์หลัก วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และสามารถสร้างความสามัคคีชุมชนผ่านวิถีแห่งเรือได้ ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการอนุรักษ์เรือยาวของจังหวัดพิจิตรไว้ได้ จนกระทั่งปัจจุบัน แม้นัยหนึ่งจะถูกทำให้เชื่อว่าเป็นการพนัน เป็นอบายมุข ดังปรากฏแนวคิดดังกล่าวในงานวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาการพนันกับการแข่งเรือยาวประเพณี” (สุพรรณณี เกื่อนกลาด, 2556, 89-96) ที่ใช้พื้นที่การศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกและพิจิตร ที่ให้ข้อมูลว่า การแข่งเรือสัมพันธ์กับการพนันขั้นต่อ โดยมีเครือข่ายทั้งในพื้นที่และเครือข่ายในระดับข้ามจังหวัดที่มุ่งเน้นไปถึงการพนัน แม้ในการศึกษานี้อาจไม่ได้บอกโดยตรงว่าพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมให้เกิดการพนัน หรืออบายมุขเนื่องต่อหรือไม่ แต่หากมองในองค์รวมตามข้อมูลเครือข่ายที่ปรากฏเป็นการสะท้อนข้อมูลที่สอดคล้องกับ ตาราง 1 และข้อมูลของพระครูพิจิตรวรเวท ผู้ทำคุณิพนธ์ ยืนยันว่าวัดและพระสงฆ์และวัดเป็นต้นธารของการส่งเสริมให้เกิดประเพณีการแข่งขันเรือยาวแม้จะมีบ้างที่คาบเกี่ยวกับการพนันดังปรากฏในงานวิจัยที่ยกมาอ้างอิง



ภาพที่ 3 โรงเก็บเรือ และหน่วยงานราชการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดพิจิตร (ภาพ : พระครูพิจิตรวรเวท, 22 มกราคม 2564)

ในแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไปสัมพันธ์กับงานวิจัยของ **สำราญ ท้าวเงิน ประยูร ลิมสุข (2561,1-19)** การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร ที่สะท้อนผลการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าการอนุรักษ์มีได้หลายแนวปฏิบัติ ซึ่งในงานวิจัยนี้มุ่งไปที่การศึกษาเพื่ออนุรักษ์ผ่านการจัดการความรู้เป็นภาษาและวัฒนธรรม จากกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในจังหวัดพิจิตร อาทิ ชาวพื้นถิ่น ชาวไทยภูเขา ชาวไทยมุสลิม ชาวลาวแง้ว ชาวไทยยวน ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน ชาวลาวพวน ชาวลาวครั่ง ที่ผลการวิจัยเสนอเป็นแนวทางว่าควรมีการ “การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ จัดทำชุดความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ...” รวมไปถึงการสร้าง “...เครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ..” เป็นต้น เมื่อจำเพาะไปที่เรือ การแข่งเรือ ประเพณีแข่งเรืออันสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์กับอนุรักษ์ดังปรากฏในงานวิจัยของ พระอธิการวิน ทีปธมโม (อิมใจ) (2556,1-19) **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร** ได้ข้อสรุปว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านต่าง ๆ คือ (1) พระสงฆ์เป็นผู้อุปถัมภ์ในการจัดให้มีเรือ ด้วยเหตุผลว่าเรือที่ยาวจะตั้งอยู่ในวัด เป็นที่เก็บรักษาและรวบรวมคนเมื่อต้องมีการฝึก ลงนามและลงฝีพาย (2) พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม (3) พระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์กลางของความสามัคคี กล่าวคือการทำวัดเป็นที่ตั้ง หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทำให้เกิดความสามัคคีการมีส่วนร่วม และการร่วมกันทำกิจกรรม (4) การแข่งขันเรือยาวนี้ก็ยังคงทำหน้าที่ทั้ง 4 ประการ ตามแนวคิดของแบสคอม คือ หน้าที่การเป็นกระจกสะท้อนสังคม หน้าที่ด้านการให้การศึกษาแก่สมาชิกชุมชนหน้าที่ทำให้เกิดการยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม และหน้าที่ด้านการให้ความบันเทิง โดยพบว่ายังคงรักษาหน้าที่การให้ความบันเทิงเด่นชัดที่สุด แต่หน้าที่ด้านการให้การศึกษาที่มีบทบาทลดลงจากรูปแบบการจัดการแข่งขันเรือยาวที่เปลี่ยนแปลงจากอดีต

ดังนั้นจากภาพรวมของงานวิจัย ผสมรวมกับสิ่งที่นิสิตได้ศึกษายืนยันได้ชัดว่าพระสงฆ์ วัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เป็นภาคีร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือร่วมกันภายใต้แนวคิดอนุรักษ์ มีส่วนรวม และแชร์ผลอันพึงได้ร่วมกัน แนวทางในการอนุรักษ์ อาจไม่ได้แตกต่างกัน เพราะด้วยเป็นวิถีวัฒนธรรมที่ไม่ได้มีความแตกต่างกัน แต่ในเวลาเดียวกันได้ส่งผลเป็นพฤติกรรมเชิงสังคมที่สะท้อนวิถีประเพณีการแข่งเรือของจังหวัดพิจิตรที่ปรากฏจนกระทั่งปัจจุบัน

ถอดบทเรียน : บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว จังหวัดพิจิตร

ในส่วนของการถอดบทเรียนสะท้อนการทำงานของตามบทบาทของการเป็นที่ปรึกษา โดยพระครูพิจิตรวรเวท ถือว่าเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีบุคลิกภาพที่กระตือรือร้นในการทำกรวิจัย และแสวงหาความรู้ เข้าพบที่ปรึกษาบ่อย ๆ โทรประสาน นัดก่อนทุกครั้ง และเข้าพบอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้งานก้าวหน้ากว่าสมาชิกอื่น ๆ ด้วยภาพลักษณ์ที่มีน้ำใจ โอภาปราศรัยแบบเจ้าอาวาสเกจิต่างจังหวัด อาจเรียกว่าแบบนักเลงบ้านนอก เมื่อสนทนากับท่านจะเห็นความงดงามแบบพรั่งพู่เกี่ยวประวัติความเป็นมาของวัดอุ้มงคลชนิดและสายต่าง ๆ ตามที่ท่านศึกษาและทราบมาเรียกได้ว่าชำนาญ หรือเขียนพระก็คงไม่ผิดโดยเฉพาะสายพิจิตรอย่าง

หลวงพ่อกเงิน วัดบางคลาน บ่อยครั้งที่มาท่านจะชอบนำสิ่งประดิษฐ์ ในเชิง “อาคม” ตามชื่อสมณศักดิ์ของท่าน “พิจิตรวราเวท” มาให้บ่อย ๆ เช่น ตรีศรครุฑที่งานเอง ยันต์ที่เขียนเอง สิ่งประดิษฐ์พระเหรียญ พระผงที่ท่านทำเอง โดยเชื่อมโยงกับหลวงพ่อกเงินที่วัดซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในปัจจุบัน คือวัดท่าพ้อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นิสิตกำลังค้นหา (วิจัย) อาจารย์ผู้บรรยาย ผู้ควบคุมดุสิตนิพนธ์ไปในตัวด้วย ถือว่าเป็นการทำเก็บข้อมูลวิจัยแบบทดลอง ว่า(อาจารย์ผู้ควบคุม)มีทักษะและความชอบอย่างไร ประหนึ่งสร้างความพึงพอใจร่วมระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ซึ่งผู้เขียนก็จะรับท่านทุกครั้งและส่งต่อไปให้กับผู้อื่นในโอกาสต่อไป แต่ก็ไม่ได้จำว่าท่านให้มาที่ขึ้น และมอบให้ใครต่อไปบ้าง เข้าทำนองให้มาก็รับและส่งต่อไป ใครผ่านมา ใครขอก็ให้ไปต่อทำนองนั้น โดยส่วนตัวชอบรู้เรื่องในเรื่องที่สนใจ และสิ่งประดิษฐ์ตามยุคสมัย ทั้งให้สนใจในแบบความรู้ แต่ไม่ชอบสะสมด้วยเหตุผลว่าหนักเกินไปรวมทั้งเป็นภาระต่อการเก็บรักษาแม้ของนั้นจะมีทั้งมูลค่าและคุณค่าก็ตาม เรียกว่าขอสะสมเป็นความรู้ละกัน ส่วนการสะสมสิ่งประดิษฐ์ทางความเชื่อหนึ่งเป็นเสน่ห์สำหรับผู้ชื่นชอบ อีกหนึ่งหนึ่งก็เป็นภาระต่อการถือครองไว้สำหรับผู้เขียน ก็ขออนุญาตสงวนเอาไว้แบบกล่าวถึงศิษย์ที่มีส่วนต่อการควบคุมงานวิจัยให้ท่าน ในแบบบันทึกไว้เป็นความทรงจำร่วมระหว่างท่านและผู้เขียนเอง

ในส่วนของการทำวิจัยจากข้อมูลที่ท่านนำเสนอและได้อ่านผ่านตา จะพบว่าเป็นกิจกรรมที่ท่านทำอยู่ดี มีประโยชน์ เป็นต้นแบบต้นอย่างในเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ คือเป็นพระสงฆ์ด้วย ทำหน้าที่อนุรักษ์ส่งเสริมด้วย รวมทั้งทำการศึกษาวิจัยถอดบทเรียนสะท้อนคิดออกมาด้วย วัดของท่านก็เป็นสถานที่ในการจัดการแข่งขันเรือยาวอีกสถานที่หนึ่งในจังหวัดพิจิตร (พระครูพิจิตรวราเวท, สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2563)

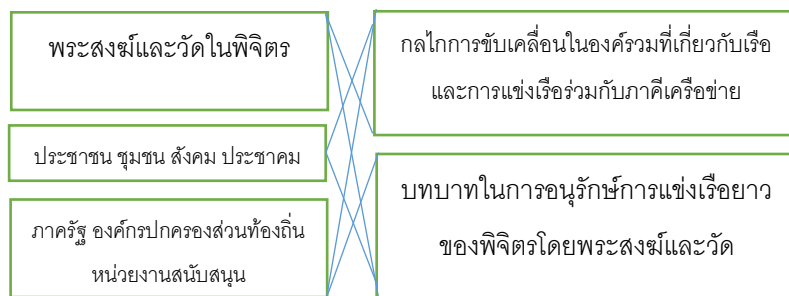
ตาราง 1 แสดงสนามแข่งขันเรือยาวประเพณีในจังหวัดพิจิตร ประจำปี 2556

ที่มา : ประยุกต์ข้อมูลจาก (1) เว็บไซต์เรือยาวไทย (Thai Long Boat)

ที่	สนามแข่งขัน	ระดับสนาม	ประเภทที่แข่งขัน
1	วัดदान ต.ไผ่ขวาง อ.เมือง	ระดับกลาง	3,7 (ผีพาย)
2	วัดบึงตะโกน อ.เมือง	ระดับใหญ่	12,30,55
3	วัดท่าพ้อ อ.เมือง	ระดับใหญ่	12,30,55
4	วัดหาดมูลกระบือ อ.เมือง	ระดับใหญ่	30,40,55
5	วัดรังนก อ.สามง่าม	ระดับใหญ่	30,55
6	วัดหัวดง อ.เมือง	ระดับใหญ่	12,40,55
7	วัดท่าหลวง อ.เมือง	ระดับใหญ่	30,40,55
8	วัดกำแพงดิน อ.สามง่าม	ระดับใหญ่	12,30,55
9	วัดบางมูลนาก	ระดับกลาง	12,30
10	อ่างเก็บน้ำหนองหญ้าไทร อ.สากเหล็ก	ระดับกลาง	12,30
11	หลังศาลพระเจ้าเสือ อ.โพธิ์ประทับช้าง	ระดับใหญ่	12,30,40
12	วัดบางไผ่ อ.บางมูลนาก	ระดับใหญ่	7,12,30

ในภาพรวมจากผลการศึกษาของท่านยังสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังเป็นแกนนำ และมีความสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ โดยผลจากดัชนีพันธของท่านพระครูก็ยืนยันข้อมูลว่า พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทและความสำคัญในการอนุรักษ์เรือประเพณีแข่งเรือยาว ที่ให้การสนับสนุนสถานที่เก็บเรือ สนับสนุนการฝึกซ้อมฝึกพาย เป็นต้นทุนงบประมาณเบื้องต้นหรือการสนับสนุน รวมทั้งเข้าไปเป็นกลไกสำคัญในการจัดการหรือดำเนินให้มีการจัดการแข่งขันร่วมกับหน่วยงานและภาคีอื่น ๆ

องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมการอนุรักษ์ การแข่งเรือยาวในจังหวัดพิจิตร ที่จำแนกได้เป็น (1) วัด (Temple) โดยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (2) ชุมชน Community อันประกอบด้วยประชาชนในชุมชน คณะกรรมการจัดงาน (3) หน่วยงานราชการกับการบริหารจัดการวัดกลไกตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และของสำนักงานจังหวัด รวมถึงบริหารจัดการออกมาเป็น (ก) นโยบายชุด (P-Policy) (ข) จัดทำแผนดี (P-Plan) (ค) มีวิธีดำเนินการ (D-Do) (ง) ประสานตรวจสอบ(C-Check) (จ) วางกรอบแก้ไข (A-Action) ทั้งหมดที่ยกมาได้เข้าไปเป็นกลไกร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของจังหวัดพิจิตรตั้งแต่อดีต จนกระทั่งปัจจุบัน



ภาพที่ 3 องค์ความรู้ (ผู้เขียน)

บทสรุป

จากการสอบถามสัมภาษณ์และร่วมทำงานวิจัยกับนิสิต หมายถึงอ่านงานของนิสิตผู้ทำวิจัย พร้อมทั้งค้นคว้าเพิ่มเติม และนำมาเขียนเป็นความเรียงสะท้อนคิดร่วมกับผู้ทำวิจัย ถอดเป็นความรู้ และนำมาเขียน เป็นความรู้เชิงประจักษ์ ประหนึ่งทำงานร่วมกับนิสิตแล้วเราสะท้อนคิดอย่างไร ? นอกเหนือจากการเขียนแบบเดิมคือเขียนสิ่งที่นิสิตรู้ เข้าใจ ในพื้นที่ของนิสิตผู้ทำวิจัยท่านนั้น ๆ มาสู่การเขียนในแบบปฏิสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของท่าน อ่านงานวิจัยของท่านแล้วคิดตามท่านและเขียนถึงสิ่งที่นิสิตเรียบเรียงนำเสนอในรูปของงานวิจัย สอบถามทำความเข้าใจเพิ่มเติม หรือค้นคว้ามาในรูปของดัชนีพันธ ซึ่งในการเขียนอาจไม่ได้บอกหรือสะท้อนถึงท่านโดยตรง แต่ต้องการบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจากองค์ความรู้ของนิสิต ที่เหมือนนิสิตรู้ก็เอื้อเสริมข้อมูลให้กับคณาจารย์ที่ปรึกษาในส่วนของคุณข้อมูลอันเป็นบริบทเชิงพื้นที่ โดยอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาถอดองค์ความรู้และสอบถามเพิ่มจากนิสิต เป็นความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์กับการอนุรักษ์แข่งเรือยาวในจังหวัดพิจิตร จึงเหมือนทวนสอบความรู้ของท่าน แต่อีกนัยหนึ่งเป็นการทำงานร่วมกับท่านภายใต้การสะท้อนคิด ประหนึ่งถอดความรู้ที่พึงรู้จากนิสิต นับเป็นคุณูปการในด้านการวิจัย องค์ความรู้จากการวิจัย และกลไกขับเคลื่อนในระดับพื้นที่จังหวัดอันว่าด้วยประเพณีการแข่งขันเรือยาว ซึ่งผู้สนใจในประเด็นนี้สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากงานวิจัยฉบับ

เต็มของพระครูพิจิตรเวท (2564) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ในวิจัย เรื่อง *บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว จังหวัดพิจิตร* ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา รังสิโย. (2556). การจัดการเรือพื้นบ้านในฐานะทรัพยากรวัฒนธรรม จังหวัดอ่างทอง. *วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชา การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- นวมณต์ อุดมรัตน์. (2558). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อย ทางเรือ : กรณีศึกษาชุมชนเลียบบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. *วารสาร วิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 10 (2), 301-310.
- พระสมุห์ช้วน รุกขิตวิโส พระครูวิจิตรศีลาจารย์ อุทัย เอกสะพัง (2561). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ ประเพณีแข่งเรือยาววัดบางหยีอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*. 2 (2), 21-25.
- พระศรีรัชฆมคณบัณฑิต. (2555). ลักษณะการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของประชาชน อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย*. 3 (1), 1-10.
- พระอธิการวิน ที่ปรมโม (อิมใจ). (2556). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาว วัดท่า หลวง อำเภอมือง จังหวัดพิจิตร. *ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา สังคม*. พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิจิตรเวท. (2564). บทบาทพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ประเพณีแข่งเรือยาว จังหวัดพิจิตร. *ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2564). เจ้าอาวาสวัดท่าพ่อ จ.พิจิตร. 4 เมษายน 2563, สัมภาษณ์.
- ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2557). “ประเพณีส่วงเฮือชายฝั่งลุ่มน้ำโขง: บทบาทดั้งเดิมและการปรับเปลี่ยนตาม นโยบายของรัฐชาติ”. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 21 (2), 77-94.
- รัตนา จันทร์เทาว์. (2559). พลวัตของบทบาทหน้าที่ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาวในภาคอีสาน. *วารสาร มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 33 (3), 115-134.
- วรานิชฐ์ ลำไย เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล. (2561). รูปแบบการแข่งขันเรือปลอดเหล้าในจังหวัดน่าน. *วารสาร คุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*. 14 (2), 66-76.
- สุพรรณณี เกื่อนกฉลาด. (2556). โครงการศึกษาการพั่นกับการแข่งเรือยาวประเพณี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 2 (2), 89-96.

สำราญ ท้าวเงิน ประยูร ลี้มสุข. (2561). การจัดการความรู้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของ
จังหวัดพิจิตร. *วารสารบัณฑิตพัฒนสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 5 (1),1-19.

อัจฉรา สุทธิสนธิ์,คณิงนิตย์ ไสยโสภณ,อัคราพร สุขทอง. (2561). การพัฒนาศิลปะการแสดงจากประเพณีการ
แข่งขันเรือยาวบ้านจันทยตำบลทุ่งกุลา อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด.*วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 20 (1),135-146.